

CERAMICA CUCUTENI B DE LA MIORCANI (BOTOȘANI)

de ANTON NIȚU

În colecția școlii din Miorcani se află din 1968 un mic lot de ceramică cucuteniană, care provine din așezarea de pe locul numit „Duruitoare”, în dreptul bornei 937, la 0,400 km NNE de sat.

Ceramica aparține categoriei cu pastă fină și decor pictat. Formele vaselor sunt diferite și stilul picturii aparține, de asemenea, unor faze diferite.

1. Cupă tronconică, cu fund plat și proeminență perforată, fragmentară (fig. 1/1). Decorată în interior cu benzi radiare de culoare brună pe fond alb-crem, iar la exterior cu caneluri orizontale acoperite cu fondul alb și separate prin benzi brune. Pasta este fină, moale la pipăit.

Decorul canelat și pictura bicromă caracterizează specia bicromă cu roșu pe alb din complexul ceramicil Cucuteni A2 din așezarea de la Drăgușeni (Botoșani)¹, indicând un nivel sau urme de locuire din această fază și la Miorcani.

2. Buză de capac (fig. 1/3) cu decor tricrom în stilul Cucuteni AB grupa 1:

ove deschise și benzi oblice cu o singură nervură roșie, rezervate pe fond alb-crem cu culoare neagră. Lentile negativă din interiorul ovelor sunt două linii roșii oblice și dă ovelor un aspect de ellipse. Pasta bună, ușor aspră, arsă brun deschis, se deosebește de pasta fazei AB și se apropie de pasta fină a fazei B.

Această specie ceramică nu indică o fază Cucuteni AB la Miorcani, ci constituie unul din elementele de decor pictat AB, care supraviețuiesc în toate așezările din fază B1.

Restul ceramicii aparține stilului Cucuteni B grupa Pasta fină este arsă

brun deschis și acoperită cu o fețuială de aceeași culoare, sau de nuanță ușor portocalie.

¹ Muzeul din Săveni (Botoșani).

calie pe față exterioară, puternic lustruită. Decorul este pictat cu culoare neagră mată de nuanță șocotei. Motivele crute păstrează lustrul suprafetei vasului.

3. *Străchină* bitronconică cu profilul frint, fragmentară (fig. 2/1)². Decor cu trei metope separate prin zone intermedie. Zonele intermedie sunt decorate pozitiv cu o elipsă lenticulară opacă, încadrată de benzi liniare. Metopele sunt decorate negativ cu o perlă semicirculară, având în centru două buline secționate.

Fig. 1. — Ceramică cucuteniană de la Miorcani: 1, cupă Cuculenii A2; 2, pehar Cuculenii B1; 3, capac Cuculenii AB1.

4. *Străchină* de aceeași formă, fragmentară (fig. 2/2). Decorul este însă simplificat: în metope, perlele negative au pierdut punctele centrale; zonele intermedie, prin dispariția elipselor lențiculare, sunt formate de benzi liniare late.

Aspectul decorativ cu metope, perle semicirculare și puncte interioare este cunoscut pe străchinile grupelor C de la Cucuteni (fig. 3/6)³.

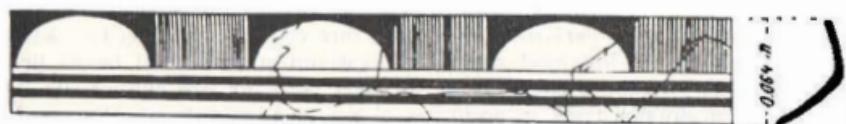
5. *Amforă* piriformă cu două proeminente perforate orizontale, alungite și dispuse în partea superioară (fig. 2/3). Forma vasului este derivată din amforetele similare din faza AB de la Traian, cu umărul dublu boltit și decorat tectonic cu zone supra-

² O. Kandyba, *Schiffenitz. Kunst und Geräte eines neolithischen Dorfes* (Bücher zur Ur- und Frühgeschichte, 5). Viena, 1937, p. 32, pl. form. 63.

³ H. Schmidl, Cucuteni, Berlin-Leipzig, 1932, p. 40, pl. 17/11.

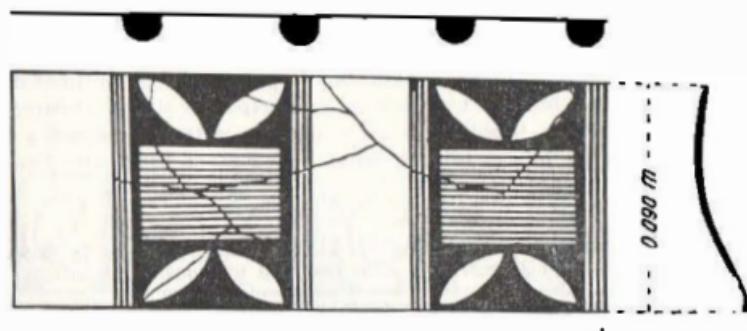
1

2

3

4

Fig. 2. — Ceramică Cucuteni B1 de la Miorcani : 1—2, sărăcini ; 3, amforă ; 4, pahar.
<http://www.muzeu-neamt.ro> / <http://cimec.ro>

puse⁴. Atenuarea profilului dublu arcuit la amfora de la Miorcani determină decoraarea umărului cu o singură zonă înaltă. Gura în plinie concavă are buza decorată pozitiv pe ambele fețe cu segmente asymetrice, foliacee, mai scurte la exterior, mai alungite și inversate în interior. Decorul comportă două metope separate prin zone intermediare. Metopele n-au chenar liniar, ci sunt delimitate prin însăși culoarea șocolatii, cu care s-au rezervat în negativ motivele decorative ale cîmpului. În centru este dispus oblic un fragment de bandă liniară, cu laturile prelungite alternativ pînă la limita superioară sau inferioară a metopelor, care corespunde benzii în diagonală (tangentei) obisnuite în interiorul metopelor. Deasupra și dedesubtul benzii liniare este dispusă ușor asymmetric cite o grupă de două perle foliacee îngemăname. Prin reducerea benzii în diagonală la poziunea ei mediană, spațiul mărit la capetele metopei este decorat simetric cu cite o grupă de trei perle foliacee, două laterale îngemăname și una centrală orizontală. Zonele Intermediare apar ca niște spații rezervate în negativ prin culoarea metopelor și sunt decorate pozitiv cu o linie serpentiformă.

Amfora de la Miorcani, ca formă și decor, constituie o plesă cucuteniană unică. Aspectul decorului este inedit în ornamentația amforelor cucuteniene și tripoliene dar elementele formale și compoziționale se întâlnesc toate în decorul ceramicilor tripoliene și unele în decorul ceramicilor cucuteniene.

6. Pahar bitronconic cu umărul rotunjît, fragmentar (fig. 2/4)⁵. Decorul prezintă două metope separate prin zone intermediare, delimitate prin benzi de trei linii. Cîmpul metopelor este decorat cu o bandă liniară lată, dispusă orizontal. Deasupra și dedesubt sunt dispuse simetric perle îngemăname negative. Zonele Intermediare sunt libere. Pe față interioară, zona buzei este acoperită clar cu o culoare lăptoasă și apoi decorată cu buline de culoare șocolatii. Pe față exterioară, culoarea lăptoasă este foarte diluată și apare mai curind ca un efect de ușoară calcinare.

Acest decor lipsește pe paharele cucuteniene din Moldova, întlnindu-se numai pe un pahar de la Petreni (fig. 6/1)⁶, care are însă zonele intermediare decorative.

7. Fragment de pahar bitronconic, cu carează și umăr boltit (fig. 1/2)⁷. Aspectul decorativ cu două metope separate apare clar. Metopele sunt delimitate printr-un chenar gros. Zona intermediară fiind ruptă, nu se poate preciza, dacă ea a fost liberă sau decorată. Cîmpul metopelor este decorat cu motive pozitive: la limita superioară cu un segment și o bandă liniară orizontală, ușor arcuită; la limita inferioară, cu o bandă liniară oblică, sub care se vede capătul unui segment; în spațiul liber dintre benzile liniare, cu o perlă foliacie inclinată de la dreapta la stînga. Deoarece pe fragment metopa este ruptă la jumătate, se poate admite repetarea simetrică a decorului și în partea opusă. Pe față exterioară, fețuiala lustruită a pastei este flambată în nuanță bric.

⁴ H. Dumitrescu-VI Dumitrescu, *Săpăturile de la Traian-Dealul Flintilor*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 168, pl. V; VI. Dumitrescu, *Arta neolitică în România*, București, 1968, p. 102, fig. 42.

⁵ O. Kandyba, op. cit., p. 30, pl. form. 40.

⁶ T. Passek, *La céramique tripolienne*, Moscova-Leningrad, 1935, pl. IX/13 și XXIX/5—6.

⁷ O. Kandyba, op. cit., p. 29, pl. form. 38.

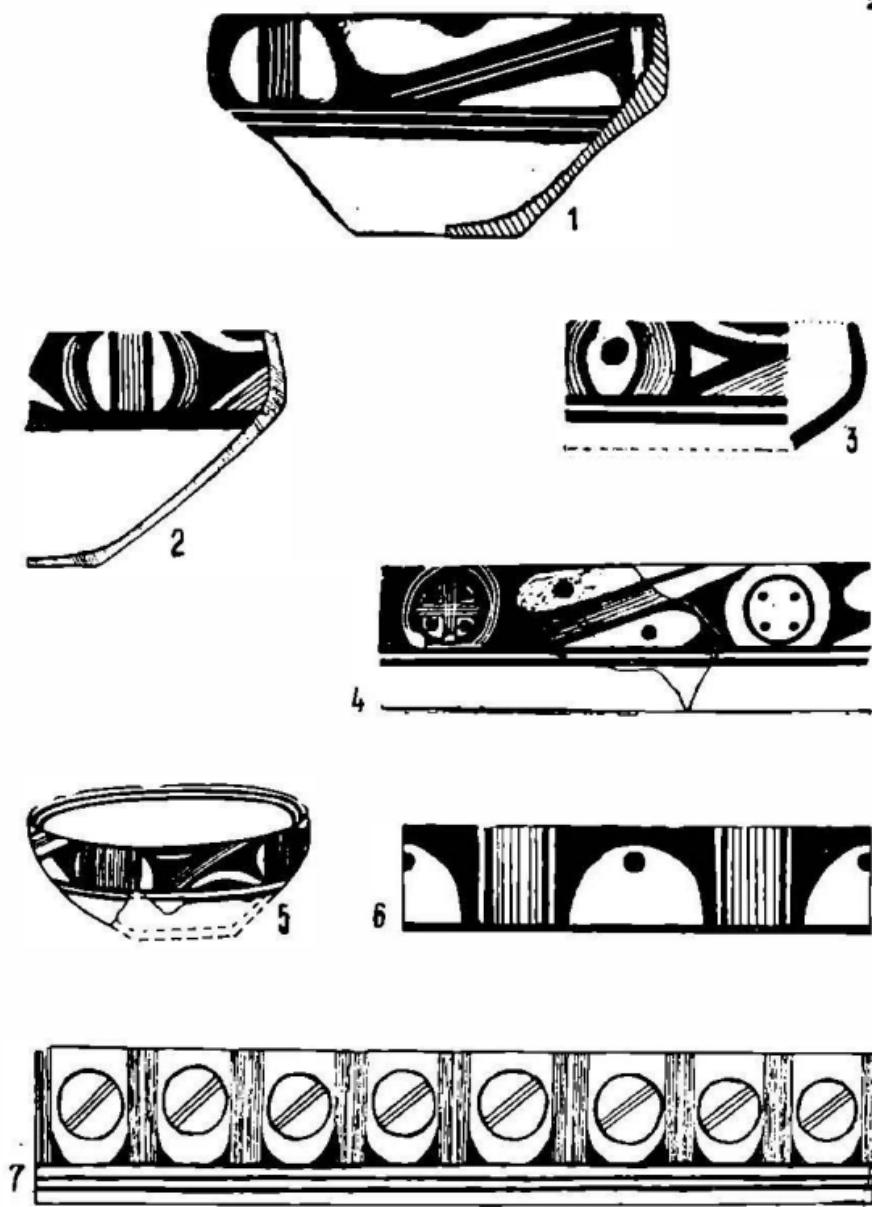

Fig. 3. — Decorul străchinilor Cucuteni B : 1—3. Podei ; 4. Frumușica ;
5. Petrești ; 6. Cucuteni ; 7. Sipenii.

Aspectul decorului este necunoscut pe paharele cucuteniene. Un decor similar apare pe un fragment de pahar de la *Trîpolie* (fig. 8/2)⁹, care prezintă perle conturate pozitiv deasupra și dedesubtul benzii orizontale mediane, iar între perlele inferioare o bandă liniară oblică. Segmentul pozitiv de sub buza paharului de la *Miorcani* reproduce perla negativă în formă de segment de pe amfora de la *Popudnîa* (Podolia), decorată cu elipse legate prin benzi orizontale (fig. 5/1)⁹. Sub banda orizontală, perlele păstrează forma îngemănătură, caracteristică acestui motiv decorativ.

Elementele formale ale decorului indică că cele trei forme ceramice de stil Cucuteni BI de la *Miorcani*, străchinile (fig. 2/1—2), amfora (fig. 2/3) și paharele (fig. 1/2; 2/4), prezintă două aspecte paralele ale decorului cu *metope separate*, derivate identic din cele două motive principale ale decorului grupel „elipse legate prin tangente (oblice)” și „elipsele legate prin benzi (tangente) orizontale”.

Decorul cu metope și perle semicirculare cu puncte al străchinilor cucuteniene (fig. 3/6) derivă evident din motivul „elipselor cu tangente”, caracteristică decorului străchinilor de la *Frumușica* (fig. 3/4), *Podel* (fig. 3/1—3)⁹ sau *Petreni* (fig. 3/5)¹⁰. Elipsele sunt conturate printr-o bandă liniară și decorate în interior cu o bandă mediană verticală, constituită la fel din linii subțiri încadrate de linii groase (fig. 3/2). Pilniile motivului decorativ (spațiile unghiulare dintre elipse și tangente) sunt decorate în negativ cu „arcuri” (fig. 3/2—3, 5) sau cu „perle” foliace ori amigdaloide (fig. 3/1). Perlele sunt libere (fig. 3/1) sau decorate în interior cu cîte un punct (fig. 3/4). Punctul central este introdus și în interiorul elipselor (fig. 3/3), după regula stilistică a „decorării” identice a celor două anexe ale motivului principal” (ochiul spiralelor sau elipsa și pilniile). Însă procesul derivației nu poate fi urmărit în decorul străchinilor cucuteniene, ci pe alte forme de vase, cu predilecție pe craterile și penișurile.

Derivarea aspectului metopic plecând de la forma inițială a motivului decorativ se face după regula stilistică generală a decorului geometric cucutenian: „dispariția motivului principal și trecerea pe primul plan al motivelor anexe” și comportă dispariția elipsei, pe urmă a tangenței. Pe craterele de la *Șipenii*, dispariția conturului elipsei este instantanea (fig. 8/1—2)¹²: banda mediană verticală din interiorul elipselor constituie limitele „metopelor contigii” și sunt legate prin tangentele în diagonala; pilniile rămân decorate cu perlele originare. Apoi, metopele pierd tangentele și cele două perle de deasupra și dedesubtul tangenței se contopesc într-o singură perlă

⁹ T. Passek, *La céramique trîpolienne*, pl. X/2.

⁹ L. Kozłowski, *Młodsza epoka kamienna w Polsce (Neolit)*, Lvov, 1924, p. 125, pl. XXIX/5.

¹⁰ C. Malasă, *Frumușica*, București, 1946, p. 130, pl. XI/50a; Idem, *Âșezarea eneolică Cucuteni B de la Tîrgu Ocna-Podel*, în *AM*, II—III, 1964, p. 27, 40—1, fig. 19/4; 20/3—4; 28/1.

¹¹ T. Passek, *La céramique trîpolienne*, pl. IX/4.

¹² O. Kandyba, op. cit., p. 74, fig. 65, 87.

cruțată în negativ în cîmpul metopei, de formă ovală (fig. 8/3) și decorată sus cu două puncte secționate sau segmente (fig. 8/4)¹³, sau secțională în formă de arcadă conturată pozitiv cu un arc liniar și decorată în interior cu un punct (fig. 8/5)¹⁴.

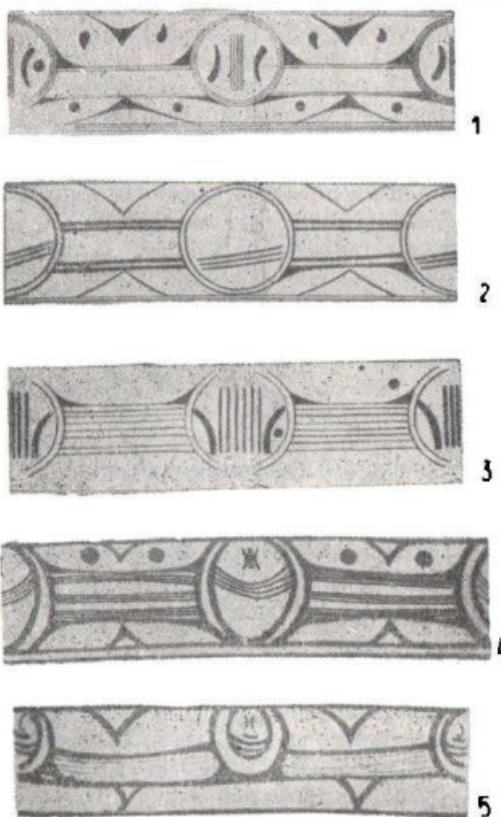

Fig. 4. — Decorul atmforelor Cuculenii B : 1—3, Șipenili ; 4—5, Petreni.

„Perla contopită” este deci secționată (fig. 8/3—5) ca și perlele originare din pilinu (fig. 8/1—2), după regula obișnuită a „secționării orizontale a zonei decorative” (fig. 3/2—3). În interiorul perelor contopite se pot introduce motive heterogene, ca motivul cruciform (fig. 8/3—4), care nu fac parte din decorul originar, dar pot fi introduse și pe forma inițială a motivului principal (fig. 3/4). Aspectul cu metope contigui, deco-

¹³ Ibidem, fig. 78, 83.

¹⁴ Ibidem, p. 78, fig. 90.

rate cu perle negative în arcade conturate cu un cerc pozitiv cu bandă oblică în interior, apare pe o străchină șipenitană (fig. 3/7)¹⁵. Perlele în formă de arcadă sunt dispuse uniform cu capătul secționat în sus, în timp ce pe craterul șipenitan (fig. 8/5) ele sunt dispuse cu deschizătura arcadei alternativ spre limita superioară sau inferioară a zonelor decorative.

In decorul străchinilor de la *Podei*, conturul elipselor prezintă aspecte simplificate chiar pe forma inițială a motivului principal, anunțând suprimarea gradată a conturului. Banda elipsei pierde liniile subțiri interioare, păstrând numai liniile groase marginale¹⁶, sau spațiul elipsei este delimitat în negativ prin culoarea neagră a pilnăilor, ca și perlele (fig. 3/1). Dispariția elipselor se reduce de fapt la umplerea capetelor elipsei, de o parte și alta a benzii ei verticale, cu culoare neagră. Însă străchinile de la *Podei* și *Frumușica* (fig. 3/1—3 ; 3/4) prezintă numai forma inițială a motivului decorativ, după cum pe străchinile de la *Șipenii* este cunoscută numai forma derivată cu metope contigui decorate cu perle conturate (fig. 3/7). Numai pe străchinile de la *Cucuteni* apar cele două aspecte decorative : forma inițială a elipselor cu tangente¹⁷ și forma derivată cu metope contigui decorate cu perle cu puncte (fig. 3/8).

Derivația aspectului cu metope contigui pe craterele șipeniene explică decorul cu „perle semicirculare”, libere (fig. 2/2) sau decorate cu două puncte (fig. 2/1), din decorul străchinilor de la *Miorcani*. Perlele semicirculare corespund „perelor contopite” în cimpul metopelor (fig. 8/3—4), dar secționate de limita inferioară a zonei decorative. Cele două puncte alăturate provin din juxtapunerea punctelor izolate în perlele originare (fig. 3/4). Însă pe aceste străchini zonele intermediare arată că decorul apartine aspectului cu „metope separate”. Derivația acestui aspect metopic nu este documentată în decorul străchinilor cucuteniene sau tripoliene și trebuie, de asemenea, urmărită pe alte forme de vase, cu deosebire la *Șipenii*. Seria formelor derivate este inițiată pe *vasele piriforme* (fig. 9/2—3)¹⁸ și continuată pe *amforele* cu decorul principal în zona gâtului (fig. 9/4—6)¹⁹. Derivația aspectului cu metope separate, pornind de la motivul „elipselor cu tangente” pe vasele piriforme și pe amfore (fig. 9/2, 4), comportă dispariția treptată a elipsei, prin izolare ei între două benzi verticale (fig. 9/3, 5), introduse *ad-hoc* și nu derivate din interiorul elipselor cu benzi verticale duble sau triple (fig. 9/2)²⁰, deoarece elipsa izolată rămîne înălțată (fig. 9/4—5). Benzile verticale delimităzează metopele decorate cu tangentă oblică și le separă de zonele intermediare decorate cu elipsă izolată (fig. 9/5) și înconjurată de perle negative (fig. 9/3). Pe amfore, în zona intermediară conturul elipsei dispare (fig. 9/6), lăsind numai banda ei mediană înconjurată de spațiul elipsei cruceat cu culoarea neagră. Procedeul izolării elipsei între benzile verticale este inițiat direct pe amforele tripoliene²¹.

¹⁵ Ibidem, fig. 122.

¹⁶ C. Matasă, *Podei*, fig. 20/3.

¹⁷ H. Schmidt, op. cit., pl. 20/1.

¹⁸ O. Kandyba, op. cit., p. 42, 44, fig. 7 ; 10.

¹⁹ Ibidem, p. 56, 58, fig. 42, 44—45.

²⁰ Ibidem, p. 56.

²¹ T. Passec, *La céramique tripolienne*, pl. XXVI, 1—6.

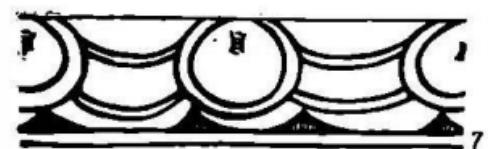
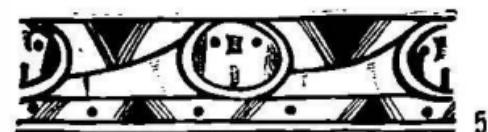
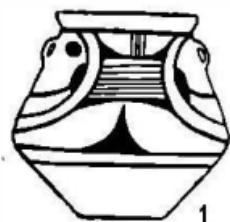

Fig. 5. — Decorul amforelor tripoljene : 1, Popudnia; 2, Vladimirovka;
3, Starcia Buda; 4—7, Tomaseyka.

Seria formelor derivate ale aspectului cu metope separate pe ceramica șipenită explică aspectul decorativ pe străchinile de la Miorcani: metopele sunt separate prin zone intermediare decorate cu elipsa izolată (fig. 2/1), ca pe amfora șipenită (fig. 9/5); apoi, prin dispariția elipsei, zonele intermediare sunt acoperite în întregime de benzile liniare verticale (fig. 2/2). În stadiul ultim al derivației, dispariția lentilei din zonele intermediare a an înrenat și dispariția punctelor din periele metopelor, ca formă finală a simplificării decorului. Aparent, forma lenticulară a elipselor opace din zonele intermediare poate avea o dublă origine. Pe o parte, pe vasele piriforme șipenitene (fig. 9/1)²² și pe amforele tripoliene²³ motivul „elipselor cu tangente” are elipsele decorative uneori cu o lentilă mediană umplută parțial sau total cu culoare neagră. Pe vasele piriforme șipenitene elipsele chiar iau direct o formă lenticulară, banda liniară a conturului închizind o lentilă umplută parțial cu negru.²⁴ Derivarea aspectului cu metope separate din astfel de elipse cu tangente putea lăsa în zonele intermediare numai lentila centrală ca pe strachina de la Miorcani (fig. 2/1), după cum pe amfora de la Șipenită a rămas numai banda mediană verticală ca ultim stadiu al derivației (fig. 9/6). Pe de altă parte, motivul cu elipse lenticulare opace apare numai ca formă simplificată a „elipselor cu tangente” în zonele secundare ale decorului pe amforele șipenitene²⁵ sau tripoliene²⁶, dar formele derivate ale acestui motiv sunt totdeauna de aspect liber, nu metopic. De altfel, motivul lenticular al primei străchinii de la Miorcani (fig. 2/1), considerat ca lentila centrală a unei elipse dizolvate în zona intermediară, cadrează cu stadiul dispariției tangențelor în metopele separate. Zona intermediară în formă de bandă lată pe strachina a două de la Miorcani (fig. 2/2) se apropie de banda lată a metopelor contigui pe unele străchinii cucuteniene. Faptul nu poate surprinde, deoarece în toate fazele ceramicii cucuteniene este caracteristica identitatea aspectului formal al motivelor cu derivații diferite. Din acest punct de vedere, chiar motivul lenticular de pe prima străchină poate fi o elipsă izolată și simplificată *ad-hoc*, ca în zonele secundare ale amforelor cucuteniene și tripoliene.

„Perlele îngemănăte” deasupra și dedesubtul unei benzi orizontale sau oblice din decorul amforei (fig. 2/3) și paharului (fig. 2/4) de la Miorcani stabilesc clar identitatea motivului decorativ inițial, din care derivă aspectul cu „două metope separate”. În adevăr, motivul „elipselor legate prin benzi (tangente) orizontale” constituie decorul acestei forme de amforă din ceramica tripoliană de la Vladimîrovka (fig. 5/2)²⁷. Cele două elipse, dispuse în jurul lorilor perforate, sunt decorate cu o bandă liniară orizontală. Deasupra și dedesubtul tangenței dintre elipse, motivele anexe le constituie

²² O. Kandyba, op. cit., p. 40, fig. 4.

²³ T. Passek, *La céramique tripolienne*, pl. XV/9.

²⁴ O. Kandyba, op. cit., p. 40, fig. 2

²⁵ Ibidem, fig. 49—50, 63—65, 67—68, 71—73.

²⁶ T. Passek, *La céramique tripolienne*, pl. IX/6.

²⁷ Idem, *Periodizacija tripol'skikh poselenij*, în MIA, 10, Moscova-Leningrad, 1949, p. 102, fig. 80/4.

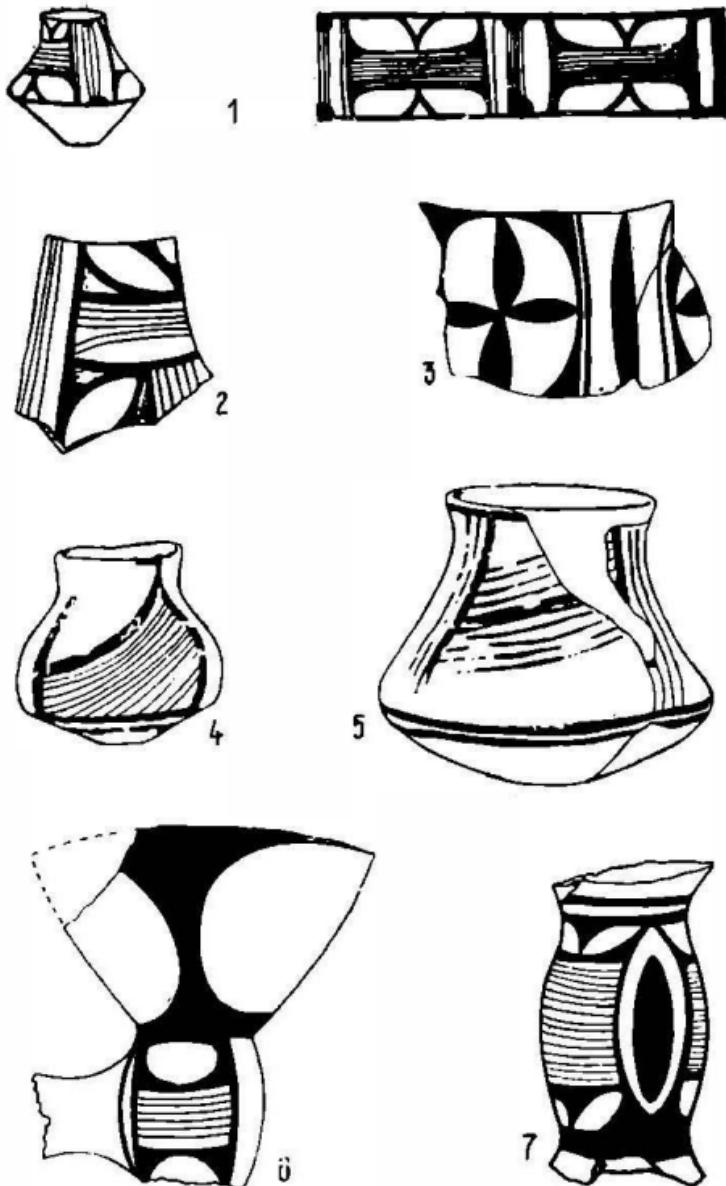

Fig. 6. --Decorul paharelor și vaselor-binoclu Cucuteni-Tripolie: 1. Petreni ;
2. Tripolie ; 3, 7. Kudrinali ; 4—5. Vladimirovka ; 6. Kadievli.
<http://www.muzeu-neamt.ro> / <http://cimec.ro>

numai perechen de „perle îngemănate” cruceate cu culoare neagră. Față interioară a buzel este decorată cu segmente negre asimetrice, la fel ca pe amfora de la Miorcani. „Elipsele cu tangente orizontale” formează decorul serlei de amfore bitronconice cu două torți perforate pe gât²⁸ ale ceramicii cucuteniene și tripoliene. Pe amforele de la Șipenii (fig. 4/1–3)²⁹, elipsele sunt decorative pozitiv cu o bandă liniară orizontală sau verticală, flancată uneori de arcuri convexe sau concave și chiar de două puncte (fig. 4/3), în simetrie cu perlele îngemănate din pilnii. Ca motive anexe în pilniile superioare și inferioare apar numai „perle îngemănate cu punct central”, cruceate cu culoare neagră care umple numai vîrfurile spațiilor unghiulare dintre perle, rezervind astfel o a treia perlă intermediană orizontală (fig. 4/1). Decorul se simplifică prin dispariția punctelor din interiorul perlelor și a culorii negre din spațiile unghiulare (fig. 4/2) și manifestă chiar tendință dizolvării motivelor anexe (fig. 4/3)³⁰. Decorul prezintă un aspect identic pe amforele de la Petreni (fig. 4/4–5)³¹. Pe amforele tripoliene, decorul inițial diversifică structura tangentelor și amplifică motivele anexe. Pe amfora de la Starata Buda (fig. 5/3)³², numai spațiile unghiulare dintre perlele superioare sunt umplute cu negru, în timp ce în interiorul unghiurilor dintre perlele inferioare se rezervă două mici perle. Pe amforele de la Tomasevka (fig. 5/4–7)³³, elipsele sunt decorative cu benzi verticale hașurate și uneori cu două puncte. „Benzile orizontale” (fig. 5/4) se arcuiesc în ghirlandă (fig. 5/7) sau se întorc la unul din capete (fig. 5/5). În felul acesta ele iau dispoziția oblică a „tangentelor” (fig. 5/8), desigur prin contaminare cu tangentele în diagonala ale elipselor cu tangente normale, filiația celor două motive principale fiind sigură. Motivele anexe sunt, de asemenea, variate. „Perlele îngemănate” cu sau fără punct central se repetă deasupra și dedesubtul tangentelor (fig. 5/3, 5), sau apar numai în pilniile superioare (fig. 5/4, 6), sau dispar (fig. 5/7), ca și pe amforele șipeniiene. Spațiile dintre perlele îngemănate sunt umplute cu negru (fig. 5/3, 6) și sint delimitate prin „benzi unghiulare” (fig. 5/4–5). În pilniile inferioare, uneori unghiurile conturale cu negru au în interior o „bandă de legătură” liniară dispusă vertical (fig. 5/7); alteori benzile unghiulare sunt înlocuite cu „benzi de legătură” hașurate (fig. 5/4) sau în formă de arcuri multiplicate (fig. 5/6). Această diversificare a motivelor anexe în pilniile motivului principal corespunde unei reguli stilistice constante în decorul ceramicii Cucuteni-Tripolie: „decorarea asimetrică a celor două anexe” (pilniile față de ochiul spiralelor și elipse, sau pilniile superioare față de pilniile inferioare ale spiralelor agățate și ale tangentelor).

Caracteristică pentru ceramică tripoliană este aplicarea acestui motiv decorativ și pe alte forme ceramice, pe vasele-binoclu și în interiorul străchinilor. Motivele anexe sunt diferite și specifice acestor două forme ceramice. Pe vasele-binoclu (fig. 6/6–7)³⁴, „elipsele cu benzi orizontale” sunt dispuse pe suportul cupelor și sunt prevăzute în pilnul cu „perle îngemănate” (fig. 6/7) sau cu „perle ovale” (fig. 6/8), repede-

²⁸ O. Kandyba, op. cit., p. 28, pl. form. fig. 15–16, 16.

²⁹ Ibidem, p. 54, fig. 31–33.

³⁰ Ibidem, fig. 36.

³¹ T. Possek, *La céramique tripolienne*, pl. XXIX/1–4.

³² Ibidem, pl. XXIX/7–8.

³³ Ibidem, pl. XXX/1–8.

³⁴ Ibidem, pl. II/1, 7.

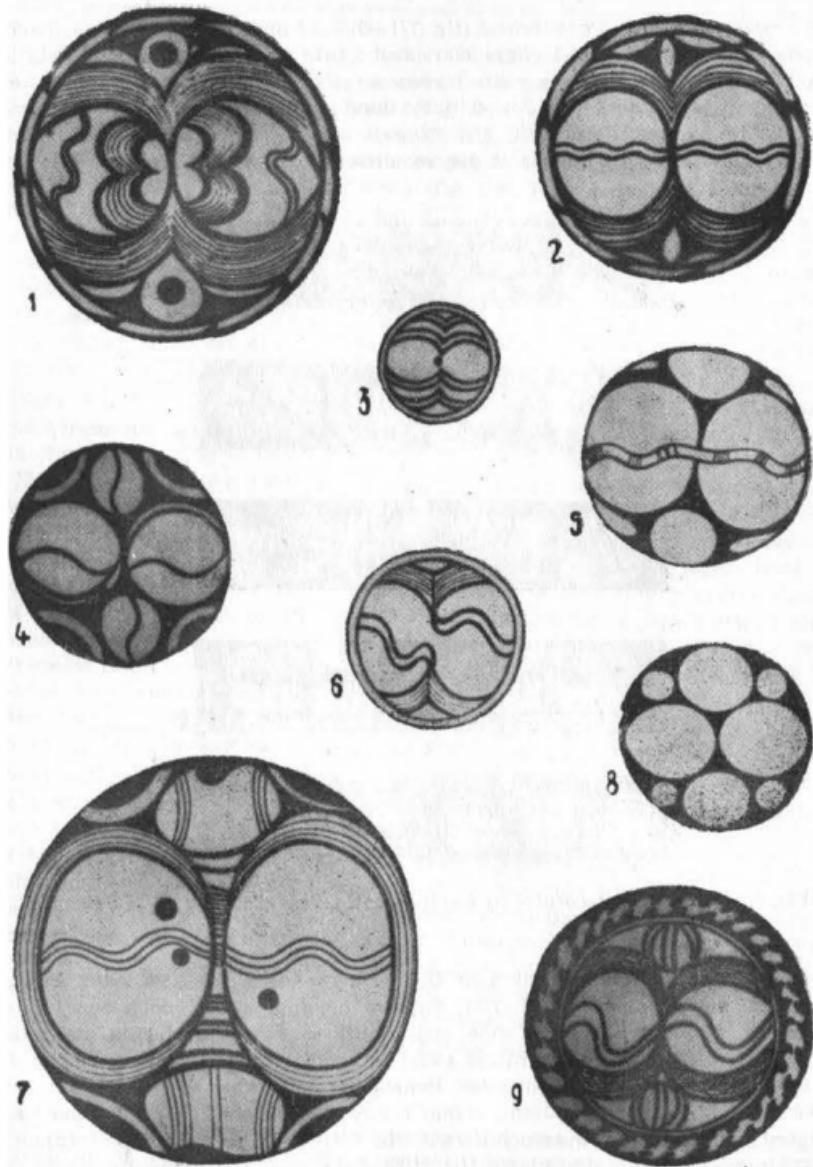

Fig. 7. — Decorul străchinilor Cucuteni-Tripolie : 1—3, 6, Tomasevka ;

4, Podolia ; 5, 7, Petreni ; 8, Kudrini ; 9, Kasenovka.

<http://www.muzeu-neamt.ro> / <http://cimec.ro>

și pe cupelc suportului. Pe străchinți (fig. 7/1—9)³⁵, compoziția decorului ia inevitabil o dispoziție cruciformă. Două elipse mari sunt legate printr-o bandă orizontală largă și scurtă (fig. 7/7), sau sunt simplu juxtapuse și delimitate prin banda comună a conturului în formă de 8 (fig. 7/1—2, 6, 9). Banda liniară a conturului este compusă uneori din linii serpentiforme (fig. 7/9). Elipsele sunt decorate cu cîte o bandă liniară serpentiformă. Cele două benzi sunt dispuse orizontal pe direcția diametrului vasului

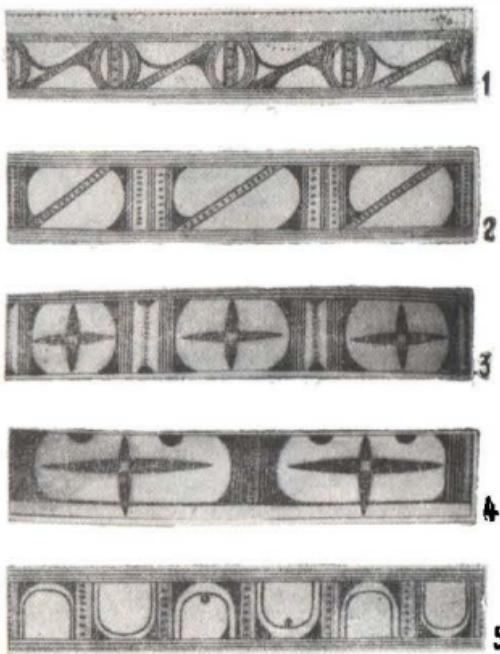

Fig. 8. — Derivația decorului cu metope contigul pe craterele de la Șipenii.

(fig. 7/2, 7, 8), sau sunt oblice și paralele (fig. 7/8). De aceea cele două benzi mediane se contopesc în una singură (fig. 7/5). Elipsele prezintă altor două benzi liniare verticale (fig. 7/1): una serpentiformă mai subțire spre exterior și alta mai lată în formă de 8 spre interior, reconstituind astfel în centrul compoziției conturul în 8 al celor două elipse, dar dispuse în cruce. Benzile serpentiforme se simplifică: linile interioare (fig. 7/7) dispar, răminind numai linile conturului (fig. 7/2, 8), apoi banda este redusă la o singură linie serpentiformă (fig. 7/4). Ca și pe amfore, se introduc în interiorul elipsoidelor cîte două puncte (fig. 7/7). Cele două spații rămase libere de o

³⁵ Ibidem, pl. II/3—4, 9; VII/4—6, 9; XII/5—6, 8, 10; XV/10; XXXIII/1—9.
<http://www.muzeu-neamti.ro/> <http://cimec.ro>

parte și alta a elipselor, constituind părțile triunghiulare cu laturile arcuite, sănătate cu negru și decorate cu motive anexe diferite, care iau o dispoziție tripartită: „perle ovale” (fig. 7/8–9) flancate de arcuri (fig. 7/4, 7) sau de perle foliace (fig. 7/5); „perle trifoliacee” libere (fig. 7/2) sau decorate (fig. 7/1), perla centrală cu un punct și cele laterale cu hașuri. Perlele trifoliacee pot fi completate cu cele două perle foliace (fig. 7/1) din părțile cu perle ovale (fig. 7/5). Perlele ovale sunt decorate, de asemenea, cu benzi liniare verticale (fig. 7/7) sau serpentiforme (fig. 7/4). și pe fragmentele ceramice de la Șipenți „benzile serpentiforme” apar deopotrivă în interiorul elipselor sau perlelor³⁶. Ca și pe amfore, decorul străchinilor tripoliene se simplifică, prin dispariția benzii liniare a conturului elipselor (fig. 7/4–5, 8) sau a motivelor anexe (fig. 7/3, 8). Compoziția decorativă este închisă de decorul de pe marginea, format de obicei din triunghiuri oblice negre (fig. 7/1–2, 9), corespunzătoare segmentelor asymetrice de pe fața interioară a buzei amforelor (fig. 5/2).

Seria formelor de aspect metopic derivate din motivul inițial poate fi reconstituită pe ceramică tripoliană. Pe străchinile tripoliene decorul apare numai în formă inițială (fig. 7/1–2, 7, 9) și nu dă naștere la forme derivate, ci numai simplificate (fig. 7/3–6, 8). Pe amforele cucuteniene (fig. 4/1–5) și pe cele tripoliene (fig. 5/1–7), decorul inițial dă naștere la forme derivate numai de aspect liber, caracterizat prin păstrarea elipselor și dispariția tangentelor³⁷. Numai pe vasele-binoclu și paharele tripollene apare aspectul cu „metope separate”. Pe vasul-binoclu de la Kadieuți (fig. 6/0) cele două metope, dispuse pe fețele laterale ale suportului, sunt decorate cu banda liniară orizontală, flancată de cîte o perlă ovală; spațiile libere de o parte și alta a metopelor corespund evident zonelor intermediare lipsite de decor. Paharele de la Vladimirovka (fig. 6/4–5)³⁸ prezintă două metope decorate cu o tangentă liniară lată și separate prin zone intermediare libere. Lipsa motivelor anexe în spațiul liber al părților, deasupra și dedesubt sau numai deasupra tangentelor, se explică prin dizolvarea motivelor anexe, care se manifestă chiar pe formele inițiale ale decorului (fig. 5/7). Direcția oblică a tangentelor, de asemenea, este inițiată în decorul cu elipse și benzi orizontale de pe amforele tripoliene (fig. 5/5–8). Decorul acestei serii de pahare, cu metope separate derivate din „elipsele cu tangentă orizontală”, nu poate fi confundat cu decorul celeilalte serii de pahare tripoliene, cu metope decorative, de asemenea, cu tangente lăte oblice sau arcuite și separate prin zone intermediare decorative cu motive vegetale sau zoomorfe³⁹. Motivele anexe din părțile inferioare ale tangentelor sunt acelea caracteristice decorului metopic de pe craterile și amforile tripoliene⁴⁰, derivat însă din motivul „elipselor cu tangentă oblică”. Deși motivul „elipselor cu benzi orizontale” nu este decât o variantă a motivului „elipselor cu tangentă”, cele două motive principale se deosebesc net prin motivele lor anexe. Pe paharul de la Petreni (fig. 6/1), aspectul cu metope separate prezintă structura tipică

³⁶ O. Kandyba, op. cit., fig. 252–253.

³⁷ Ibidem, fig. 34–35; T. Passek, La céramique tripolienne, pl. IX/14; XXIII/5–8; XXVI/4; M. Petrescu-Dimboviță, Cucuteni (Monumentele patrici noastre), București, 1968, fig. 19.

³⁸ T. S. Passek, Periodizacția, fig. 60/5, 8.

³⁹ Ibidem, La céramique tripolienne, pl. XXXI/5–8.

⁴⁰ Ibidem, pl. XXV/5–12; XXVI/1–7.

a motivului inițial de pe amforele șipenitiene și cele tripoliene similare : metopele sunt decorate cu banda liniară orizontală și cu „perlele îngemănate” în părțile superioare și inferioare ; zonele intermediare, delimitate de cîte o linie subțire, sunt decorate cu o bandă liniară verticală cu două segmente negre la capete. Banda verticală reprezintă banda mediană din interiorul elipselor pe forma inițială a motivului (fig. 4/1, 3). Segmentele terminale caracterizează banda verticală a elipselor dispărute în decorul metopic de pe craterele șipenitiene (fig. 8/3). Faza izolării elipselor în zonele intermediare este documentată pe un pahar de la Kudrinți (fig. 6/3)⁴¹ : metopele separate sunt decorate cu o „perlă ovală cu motiv cruciform”, ca în metopele contigui de pe craterele șipenitiene (fig. 8/3—4), iar zonele intermediare sunt delimitate prin chenar ușiniliar și decorate cu o lentilă opacă, care poate corespunde unei elipse simplificate sau lentilei mediane a elipselor motivului inițial, ca pe strachina de la Miorecani (fig. 2/1). Totuși, decorarea metopelor numai cu o perlă mare face incertă apartenența decorului acestui pahar la seria aspectelor decorative ale motivului „elipselor cu tangente orizontale”. Numai prin raportare la decorul vaselor-binoclu, care prezintă ca motive anexe perle ovale (fig. 6/8), se poate admite că prin dispariția tangentelor în metopele de pe pahar perlele superioare și inferioare s-au contopit într-o singură perlă ovală decorată apoi cu motivul cruciform, ca pe craterele șipenitiene. De asemenea, seria formelor de aspect liber derivează din „elipsele cu benzi orizontale” comportă, după dispariția tangentelor, contopirea perlelor îngemănate din părțile superioare și inferioare într-o singură „perlă bifurcată” pe amforele șipenitiene⁴², sau într-o „perlă circulară conturată pozitiv” pe amforele cucuteniene și tripoliene, fiecare elipsă fiind astfel flancată de două perle circulare cu contur în formă de bandă ca și elipsele⁴³. De fapt, aspectul decorativ al acestui pahar este cu totul singular. Astfel, seriile derivative de aspect metopic ale celor două motive principale cu elipse și tangente sunt perfect paralele. Ca și în cazul derivării aspectului cu metope separate din „elipsele cu tangente” pe amforele tripoliene⁴⁴, pe vasele piriforme (fig. 8/1—3) și pe amforele șipenitiene (fig. 8/4—6), derivarea aspectului cu metope separate din „elipsele cu benzi orizontale” pe paharele tripoliene comportă, ca forme derivează succesive, izolarea prealabilă a elipselor în zonele intermediare (fig. 6/3), apoi dispariția conturului elipselor, lăsând numai banda mediană verticală (fig. 6/1—2) sau eventual lentile interioare a elipselor (fig. 6/3), și în fine dizolvarea totală a elipselor, zonele intermediare rămânind libere (fig. 6/4—5). Chiar dacă vasul de la Tripolie (fig. 6/3) este incert ca formă ceramică și decor, paralelismul seriilor derivative ale aspectului cu metope separate din cele două motive cu elipse și tangente orizontale sau normale este evident și asigurat prin alternanța formelor inițiale și a formelor derivate de aspect metopic pe vasele-binoclu (fig. 6/6—7) și pahare (fig. 6/2, 4—5)

⁴¹ Ibidem, p. 47, pl. II/2. Descrierea formelor indică pe aceea a paharelor de dimensiuni mici sau mari.

⁴² O. Kandyba, op. cit., fig. 34—35.

⁴³ T. Passek, *La céramique tripolienne*, pl. XXIII/7—8; M. Petrescu-Dimboviță, op. cit., fig. 19.

⁴⁴ T. Passek, *La céramique tripolienne*, pl. XXVI/1—6.

Analiza derivării aspectului cu metope separate din „elipsele cu tangente orizontale” pe ceramica cucuteniană și tripoliană explică aspectele decorative de pe amfora și paharele de la Miorcani. Decorul amforei (fig. 2/3) prezintă „două metope

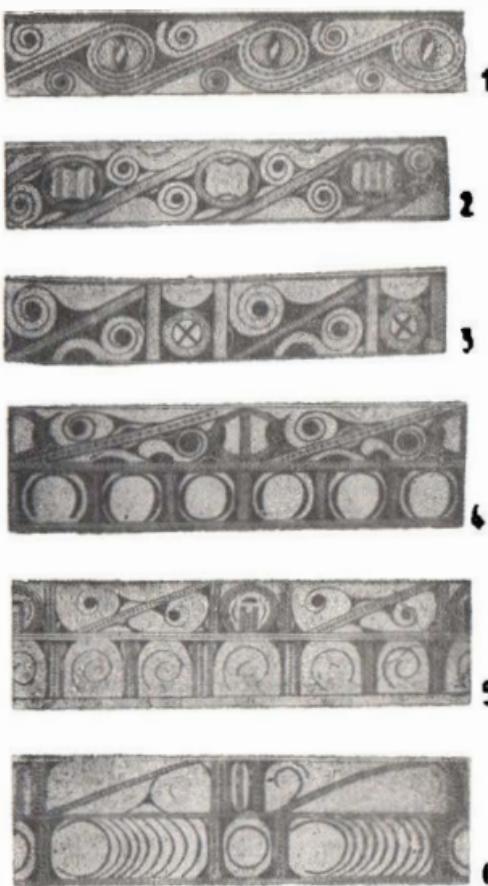

Fig. 9. — Derivația decorului cu metope separate pe ceramica de la Șipenii :
1—3, vase piriforme ; 4—6, amfore.

separate”, decorate cu tangenta dispusă oblic și redusă la porțiunea ei mediană, iar în plinii cu „perlele ingemăname” dispuse asymmetric din cauza poziției tangentei. Presecurtarea tangenței, anunțând dispariția ei, este necesitatea aici de lărgirea spațiului liber de la capetele metopei, acoperit cu grupa „perelor trifoliace”. Spre deosebire

de perlele trifoliacee ale străchinilor tripoliene, cu perla centrală dispusă vertical (fig. 7/1—2), perla mediană este dispusă orizontal. Această dispoziție a perlei centrale este de caracter șipenitjan, fiind schițată pe forma inițială a decorului de pe amfore (fig. 4/1). Zonele intermediare sunt decorative cu o linie serpuitoare, ca formă simplificată a „benzii serpentiforme” din interiorul elipselor de pe străchinile șipenitjene și tripoliene (fig. 7/4). Prezența liniei serpentiforme documentează dispariția ellipsei izolate în zonele intermediare, ca și „banda verticală” pe amfora de la Șipeniți (fig. 1/6) și pe paharul de la Petreni (fig. 6/1). Decorul primului pahar de la Miorcani (fig. 2/4) corespunde, prin dizolvarea totală a elipselor în zonele intermediare, unei faze mai avansate a derivației aspectului metopic, ca pe paharele tripoliene (fig. 6/4—5). Melopele prezintă însă banda orizontală și cele două perechi de „perle îngemănăte” în pilniile superioare și inferioare, ca pe paharul de la Petreni (fig. 6/1). Pe al doilea pahar de la Miorcani (fig. 1/2), perlele foliacee dispuse în pilniile inferioare și pictate pozitiv nu trebuie confundate cu brațele foliacee ale motivelor cruciforme introduse în perlele metopelor pe paharul tripolian (fig. 8/3), după moda motivelor cruciforme cu brațele ascuțite din perlele metopelor de pe craterele șipenitjene (fig. 8/3—4). Perlele superioare unite în segment se întinnesc pe amfora de la Popudnia (fig. 5/1), dar sunt pictate pozitiv. „Banda unghiulară” liniară din pilnia inferioară, ca și „banda de legătură” pe paharul de la Tripolie (fig. 0/2), se întinnesc deopotrivă în pilniile inferioare ale decorului inițial de pe amforele tripoliene (fig. 5/4—5). Tehnica pozitivă a decorului pe acest pahar se explică prin „alternarea tehnicii negative și pozitive a decorului”, ca regulă generală pe ceramică Cucuteni-Tripolie.

Decorul cu metope separate pe ceramică Cucuteni III de la Miorcani constituie aspecte decorative inedite în decorul ceramicii curențenici tripoliene. Derivatele celor două serii ale aspectului metopic, pornind de la motivele principale ale decorului ceramicil **C** este dirijată de regulile stilistice generale ale decorului geometric care sunt constante în toate perioadele ceramică Cucuteni-Tripolie. Aplicate în bloc sau grupate variat tuturor motivelor fundamentale ale decorului geometric, aceste reguli determină și explică infinita varietate a aspectelor decorative din ornamentația ceramică Cucuteni-Tripolie. Rigurozitatea derivării conferă aspectelor decorului valoarea unor „teoreme decorative” și definește modalitatea reprezentării formale a spațiului plastic propriu ornamentației ceramică Cucuteni-Tripolie, ca stil de artă decorativă.

LA CÉRAMIQUE CUCUTENI B DE MIORCANI (BOTOŞANI)

RÉSUMÉ

Le petit lot de céramique Cucuteni B1 groupe **E** de Miorcani, qui se trouve dans

la collection de l'école du village, présente des aspects décoratifs inédits sur la céramique Cucuteni-Tripolié. Le décor appartient aux deux séries de l'aspect à „métopes séparées” caractérisant ce groupe céramique :

1. Sur les écuisses les métopes sont ornées de perles demi-circulaires à deux points (fig. 2/1) ou libres (fig. 2/2); les zones intermédiaires sont ornées d'une lentille opaque (fig. 2/1) ou sont recouvertes de bandes linéaires larges (fig. 2/2). Les perles en demi-cercle à point intérieur se retrouvent aussi dans l'aspect à métopes contiguës des écuisses cucuténienes (fig. 3/6).

2. Sur l'amphore (fig. 2/3) les métopes sont décorées d'une tangente réduite à sa portion moyenne et de „perles géminées” ou „trifoliées”; les zones intermédiaires ont une ligne serpentiforme.

3. Le premier verre (fig. 2/4) a des métopes ornées d'une bande horizontale et de „perles géminées”, les zones intermédiaires restant libres. Sur le second verre (fig. 1/2) les perles supérieures sont unifiées en segment, comme sur l'amphore de Popudnia (fig. 5/1); dessous les perles inférieures apparaît la bande linéaire d'un motif angulaire. La technique positive du segment et des perles contraste avec la technique en négatif des perles géminées sur les autres vases.

L'aspect à „métopes séparées” appartient aux deux séries dérivatives qui correspondent aux deux variantes du motif à „ellipses et tangentes” du décor **E**. La dérivation de l'aspect métopique comporte la disparition de l'ellipse, puis de la tangente. La forme initiale des „ellipses à tangentes obliques” apparaît sur les écuisses cucuténienes (fig. 3/1—5), mais il faut suivre la série des formes dérivées sur la céramique de Sipenii. Sur les cratères (fig. 8) ces formes sont d'aspect à „métopes contiguës” ornées de perles ovales ou sectionnées. Sur les vases piriformes (fig. 8/1—3) et les amphores (fig. 9/4—6) les formes dérivées sont d'aspect à „métopes séparées”: l'isolement et la dissolution des ellipses dans les zones intermédiaires laissent seulement leur bande médiane. C'est de cette manière que dans les zones intermédiaires sur l'écuelle de Miorcani (fig. 2/1) est resté une ellipse simplifiée ou la lentille médiane des ellipses à tangentes (fig. 9/1).

La forme initiale des „ellipses à tangentes horizontales” apparaît à l'intérieur des écuisses (fig. 7) et sur les amphores tripoliennes (fig. 5) ou cucuténienes (fig. 4). La série dérivative d'aspect métopique peut être reconstituée sur les vases-binocle (fig. 6/6—7) et les verres (fig. 6/2—5) tripollens. Dans l'aspect initial du décor, la bande horizontale tend à prendre une disposition en diagonale, par contamination avec les tangentes normales des ellipses (fig. 5/5—6), comme sur l'amphore de Miorcani (fig. 2/3). Dessus et dessous les tangentes, les perles géminées sont séparées par des „bandes angulaires” (fig. 5/4—5), ou sont remplacées dessous les tangentes par des „angles à bande verticale” (fig. 5/7) ou par des „ligatures obliques” (fig. 5/4, 6), comme sur les verres de Tripolié (fig. 6/2) et de Miorcani (fig. 1/2). Les „perles trifoliées” et la ligne serpentiforme de l'amphore de Miorcani (fig. 2/3) apparaissent dans le décor initial des écuisses tripoliennes (fig. 7/1—2, 4) et sur l'une des amphores de Sipenii (fig. 4/1). Dans l'aspect métopique, l'ellipse est réduite à sa lentille (fig. 6/3), à sa bande médiane (fig. 6/1—2) ou à sa ligne serpentiforme (fig. 2/3), par son isolement dans les zones intermédiaires (fig. 6/3), qui restent ensuite libres (fig. 2/4; 6/4—6).

La dérivation des aspects métopiques est dirigée par les règles de stylisation du décor géométrique, constantes dans toutes les périodes de la céramique Cucuteni-Tripolié. La rigueur de la dérivation des aspects décoratifs leur confère vraiment une valeur de „théorèmes du décor” et définit la modalité de la représentation formelle de l'espace plastique, propre à l'ornementation de la céramique Cucuteni-Tripolié comme style d'art décoratif.

LÉGENDE DES FIGURES

- Fig. 1.** — Céramique cucuténienne de Miorcani: 1, coupe Cucuteni A2; 2, verre Cucuteni BI; 3, couvercle Cucuteni ABI.
- Fig. 2.** — Céramique Cucuteni BI de Miorcani: 1—2, écuelles; 3, amphore; 4, verre.
- Fig. 3.** — Décor des écuelles Cucuteni B: 1—3, Podei; 4, Frumusica; 5, Petreni; 6, Cucuteni; 7, Șipenii.
- Fig. 4.** — Décor des amphores Cucuteni B: 1—3, Șipenii; 4—5, Petreni.
- Fig. 5.** — Décor des amphores tripoliennes: 1, Popudnia; 2, Vladimirovka; 3, Staraja Buda; 4—7, Tomasevka.
- Fig. 6.** — Décor des verres et des vases-binocle Cucuteni-Tripolié: 1, Petreni; 2, Tripolié; 3, 7, Kudrincy; 4—5, Vladimirovka; 6, Kadievcy.
- Fig. 7.** — Décor des écuelles Cucuteni-Tripolié: 1—3, 6, Tomasevka; 4, Podolie; 5, 7, Petreni; 8, Kudrincy; 9, Kasenovka.
- Fig. 8.** — Dérivation du décor à métopes contiguës sur les cratères de Șipenii.
- Fig. 9.** — Dérivation du décor à métopes séparées sur la céramique de Șipenii: 1—3, vases piriformes; 4—6, amphores.